

GEBUNDELDE KRACHTEN

PLATFORM VOOR AKTIE TEGEN HET NON-VACCINATIE BELEID

Nieuwsbulletin nr. 9, augustus 2002

Inhoud van dit 9e nummer:

- **Korte berichten** pag. 1
- **Presentatie onderzoeksrapport "Veerkracht" door Alterra** pag. 2
- **Inhoud van de documentaire Dossier MKZ, de ene koe is de andere niet ...** pag. 4
- **Het Engelse onderzoeksrapport Lessons Learned** pag. 4
- **Betoog L. Jansen, Kootwijkerbroek in Zwolle** pag. 5
- **Voordracht Maatschappelijk Werk Nunspeet in Zwolle** pag. 6
- **Brussel 16 juli jl.: De ervaringen in Nederland en België** pag. 7
- **Colofon** pag. 7

Nederlanders massaal tegen ruimen van gezonde dieren

Door Wim Meij, AD:

Bijna 80 procent van de Nederlanders is tegen het ruimen van gezonde landbouwdieren om commerciële redenen. Dat blijkt uit de voorlopige resultaten van een onderzoek door de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit van Utrecht.

Tijdens recente uitbraken van besmettelijke dierziekten als varkenspest en mond- en klauwzeer zijn in Nederland miljoenen gezonde varkens, koeien en schapen 'geruimd' om de exportbelangen van de Nederlandse vleessector veilig te stellen. Van de 1939 geënquêteerden had 77,8 procent geen goed woord over voor die overheidsmaatregelen: 'mens - en dieronwaardig', 'puur massamoord', 'moreel gezien onaanvaardbaar' en 'ronduit verwerpelijk'.

„Het is misschien niet zo verrassend dat er zoveel bezwaren bestaan tegen het ruimen van de dieren, de mogelijkheid bestaat immers ze in te enten. Daarom kan het doden van gezonde dieren moreel niet worden gerechtvaardigd”, zegt de onderzoekster, de sociologe dr. Joanna Swabe. „De mensen zien het dus alsodeloos doden.”

Van de andere kant, zo concludeert het Utrechtse onderzoek, reageren Nederlanders 'heel nuchter' als het gaat om het doden van dieren voor de vleesproductie. „We kunnen er blijkbaar begrip voor opbrengen dat als een koe geen melk meer geeft het dier wordt geslacht”, aldus de sociologe. „Als het tenminste maar op een fatsoenlijke manier gebeurt.”

Volgens Swabe blijkt hieruit hoe problematisch het doden van dieren in onze samenleving is. „Het is daarom vreemd dat er nog nooit een uitgebreid sociologisch en ethisch onderzoek is gedaan naar de maatschappelijke acceptatie van het doden van dieren.”

16 augustus a.s. aangrijpende documentaire over de MKZ

Oscar-winnares maakt documentaire over de mkz-crisis

Josephine Hamming, directeur van Wildlifefilm Productions BV blik met haar documentaire: **"Dossier MKZ, "de ene koe is de andere niet..."** op indringende wijze terug op de chaos in Nederland tijdens de mkz-crisis.

Op vrijdag 16 augustus a.s. vindt in Amstelveen de **pers-presentatie** plaats, Bovenkerkerweg 132 (boerderij van Dafne Westerhof). De aanvang is 20.30 uur.

Wilt u deze avond bijwonen, dan wordt u verzocht zich vooraf aan te melden via één van de volgende emailadressen:

wildlife@wildlife.nl

dafne@dafnewesterhof.nl

mzk@nieuwsgrazer.nl

Kunt u op deze avond niet aanwezig zijn en/of wilt u deze documentaire in uw eigen omgeving met andere mensen bekijken, dan kunt u de video aanvragen bij wildlifefilm Productions (per email). U kunt ook contact opnemen met de redactie van dit blad (zie colofon pag. 7).

Voor meer informatie over de inhoud van deze documentaire, zie pag. 4 van dit bulletin.

"...het leek wel oorlog"

In bulletin 7 maakten wij reeds melding van het boekje "...het leek wel oorlog", dat is geschreven door leerlingen van de Kon. Beatrixschool te Kootwijkerbroek. De titel is ontleend aan een steeds weer terugkerende opmerking die de leerlingen veelvuldig in hun mondelinge en schriftelijke verhalen hebben gemaakt.

Het betreft een 44 pagina's tellend boekje met veel foto's van protestacties, protestborden en krantenartikelen.

Er zijn nog een aantal exemplaren verkrijgbaar. U kunt deze bestellen bij de Kon. Beatrixschool te Kootwijkerbroek, tel. 0342-442000, fax 0342-441482 of per email:

kon.beatrix@zonnet.nl

De prijs is € 5,-, bij verzending per post € 6,-.

Op woensdag 26 juni jl. werd in Heerde het onderzoeksrapport "Veerkracht" gepresenteerd, samengesteld door het onderzoeksinstituut Alterra te Wageningen. Dit instituut deed in opdracht van het o.a. het Ministerie van L.N.V. onderzoek naar de psychosociale situatie van melkveehouders wier bedrijven tijdens de mkz-crisis werden geruimd. De onderzoekers: ir. E. Heleen van Haaften en drs. P.H. Kersten.

Naast genodigden en betrokkenen bij het onderzoek, waren vertegenwoordigers van plaatselijke gemeenten aanwezig, de kerken, de ondersteuningsteams, dierenartsen, hulpverlening en andere belangstellenden.

Onderstaand geeft de redactie belangrijke onderdelen uit enkele hoofdstukken van het rapport weer, waaronder de aanleiding tot het onderzoek, de opzet, de resultaten en de conclusies en aanbevelingen.

1. INLEIDING

Het idee voor dit onderzoek kwam voort uit een (zelfhulp) groep van boeren en boerinnen (de werkgroep Landbouw en Armoede). Daar had men vastgesteld dat veel van de getroffen boeren en boerinnen er niet best aan toe waren. Er was sprake van klachten over neerslachtigheid, irritatie en onbeheersbare boosheid en bovendien waren er aanwijzingen voor een bovengemiddeld aantal zelfmoorden, die direct verband zouden houden met de mkz-crisis.

De betreffende boeren en boerinnen hadden het idee dat aan dat probleem iets gedaan zou moeten worden en dat allereerst behoefte was aan een erkenning van de ernst van de situatie. Daartoe benaderden ze financiers. Deze financiers verzochten Alterra het onderzoek uit te voeren. Voor de initiatiefnemers luidde de centrale vraag of de boeren en boerinnen op de geruimde bedrijven de heftige ervaring eigenlijk wel voldoende verwerkt hebben. Is het normaal dat mensen, óók na een half jaar, nog zo geschokt en zo kwetsbaar zijn? En als dat zo is, zijn ze dan wel in staat om op eigen gelegenheid de draad weer op te pakken en verder te gaan met hun leven?

2. DE OPZET VAN HET ONDERZOEK

Aan de hand van een aantal gestandaardiseerde vragenlijsten worden verschijnselen gemeten als stress, marginalisatie en depressie; een aantal psychische gesteldheden die samen een indicatie geven van de "veerkracht" van een persoon.

In samenspraak met de Medische Ethische Commissie van TNO Zeist is gekozen voor mondelinge interviews. De interviews (met vragenlijsten) werden gehouden in de periode november 2001 tot en met februari 2002. Het team van enquêteurs bestond uit 12 Wageningse studenten en pas afgestudeerden. Informatie uit het geruimde gebied werd verzorgd door het maatschappelijk werk te Heerde. De vragenlijsten waren zodanig dat ze in een uur af te werken waren, maar het gemiddelde interview duurde 3,5 uur met uitschieters tot 5 uur. In het onderzoeksrapport is veel ruimte gereserveerd voor de uitspraken en verhalen van respondenten evenals de indrukken en analyses van de enquêteurs zelf.

De onderzoekers hebben veel steun ondervonden van een begeleidingsgroep van boeren en boerinnen (Ook de GLTO heeft aan het onderzoek bijgedragen). Daarnaast waren er begeleidingscommissies van wetenschappers en van hulpverleners en bestuurders.

Op de Veluwe en in Friesland zijn veel boeren (melkveehouders, varkenshouders, hobbyboeren) en burgers getroffen. Omdat het van belang leek de culturele verschillen tussen de deelnemers aan het onderzoek zo klein mogelijk te houden, is gekozen voor één groep, de melkveehouders.

Om de gemeten psychosociale verschijnselen te kunnen vergelijken, zijn ook twee referentiegroepen bezocht. Behalve de "geruimde" bedrijven (deelname 58%) betrof

dat een groep melkveehouders binnen het "toezichtgebied" (deelname 56%). Als derde groep werd een aantal melkveehouders in het "vrije gebied" in de directe omgeving geïnterviewd (deelname 40%).

In totaal werden uiteindelijk 834 boeren/boerinnen geïnterviewd; 661 op de Veluwe en 173 in Friesland.

3. DE GEMETEN VARIABELEN

Bij veranderingsprocessen of bijzondere gebeurtenissen kunnen culturele waarden in conflict komen met de eisen die de nieuwe situatie stelt. Omdat mensen emotioneel gebonden zijn aan hun culturele waarden, gaat het loslaten van ervan meestal gepaard met emotionele spanning. Het kan zijn dat groepen en individuen cultureel en psychologisch alle contact verliezen, zowel met hun oorspronkelijke cultuur als met de nieuwe cultuur. We spreken dan van marginalisatie.

Om de mate van marginalisatie vast te stellen zijn 14 vragen gesteld. Eveneens zijn er vragen voorgelegd die de mate van stress en depressie konden vaststellen, daarnaast is er geïnformeerd naar de werkbeleving.

4. DE RESULTATEN UIT HET VELDWERK

De (geestelijke) gezondheid van de boeren en boerinnen in de 3 gebieden (geruimd, toezicht en vrij) is onderverdeeld in een aantal deelvragenlijsten. Deze betroffen marginalisatie, depressie, algemene gezondheid, herbeleven en vermijden, boosheid, emotionele uitputting en optimisme. Uit de opgetelde percentages uit deze deelgebieden komt naar voren dat de mate van sociaal-psychologische problemen rond de 20 tot 30% schommelt. Dat is buitengewoon hoog! In een gezonde referentiegroep zouden dergelijke percentages moeten liggen op cijfers onder de 5%.

5. CONCLUSIES VAN HET ONDERZOEK

Er is behoefte aan formele erkenning van de situatie dat een grote bevolkingsgroep een traumatische ervaring heeft ondergaan die te definiëren is als een maatschappelijke ramp met alle sociaal-maatschappelijke gevolgen van dien.

De mkz-crisis blijkt een jaar na de ruiming nog steeds grote invloed te hebben op het (dagelijks) handelen van de respondenten. Er zijn ernstige verstoringen in de stabiele psychologische situatie waargenomen.

De mate waarin de veerkracht is beschadigd, vraagt om de inzet van actieve hulpverlening.

Naar verwachting zal het een lange tijd (jaren) duren voor de aantreffen mate van beschadiging overal verwerkt zal zijn.

De mate waarin de veerkracht bij de vrouwen is beschadigd is extra problematisch omdat juist zij een belangrijke rol vervullen in de communicatie.

Tijdens het onderzoek bleek een grote behoefte aan het verwerken van de ervaringen middels communicatie en een luisterend oor. Opvallend veel boeren en boerinnen vinden dat ze hun genezing op individuele basis zelf ter hand moeten nemen. De weg naar externe hulpverlening wordt vrijwel niet gezocht. In sociaal opzicht waren er diverse initiatieven van boeren en boerinnen om elkaar uit een negatieve spiraal van ellende weg te helpen.

Het traumatische van de crisis zat niet alleen in het ruimen en doden van de dieren, maar ook in de wijze waarop dat beleid werd uitgevoerd en wat er op volgde (en nog steeds volgt).

Veel genoemd worden de intermenselijke communicatie met de autoriteiten, ruimers en instanties die bij de ruiming een formele macht uitoefenden. Twee aspecten hadden bijzondere uitwerking op de psychologische ervaring:

- Het gevoel geen contact te hebben met de ruimers. Men miste de menselijke maat en met name ontbrak het vaak aan basisvertrouwen.
- De fouten tijdens de ruimerwerkzaamheden. Doordat correctie vaak uitbleef, kregen de fouten ook een diepere betekenis in relatie tot het algemene gevoel van geschoktheid en onbehagen.

Het onvermogen om met de omringende sociale groep een (nabuur)standpunt te bepalen leidde tot schuldgevoelens. Het feit dat de getroffen boeren steeds opnieuw worden geconfronteerd met formele gevolgen en nieuwe feiten (kortingen, geruchten, mogelijk nieuwe uitbraken, de discussie etc.), leiden tot een situatie waarin het genezingsproces nog altijd niet goed op gang kan komen. De kwetsbaarheid van veehouders is extra groot omdat ze werken met levend vee. Het opbouwen van een goede veestapel is een zaak van lange termijn.

De sociaal-psychologische kwetsbaarheid van boeren en boerinnen verdient in bredere zin aandacht.

Nieuwe feiten na de ruiming en totale verandering die de sector als geheel doormaakt, zorgen keer op keer voor nieuwe problemen. Bij geringere veerkracht kunnen die uitgroeien tot bijna onoverwinnelijke proporties. Een belangrijk aspect van die veranderingen is dat ze een grote uitwerking hebben op de netwerkverhoudingen binnen de sector. Zo staan de bestaande organisaties, nabuurschapverhoudingen en zelfs de relatie naar b.v. de kerk al enige tijd flink onder druk. Dat maakt het extra moeilijk om die kanalen goed te kunnen benutten voor verwerking en zelfhulp, laat staan hulpverlening. Er is bovendien sprake van een ruimtelijk verspreide groep op het platteland, die vrij eenzijdig georiënteerd is op alles wat met de agrarische sector te maken heeft: van nieuws-garing tot en met de deelname aan sociale activiteiten. Een ervaring als de mkz-crisis krijgt zo een uitwerking op alle dimensies van het bestaan.

6. AANBEVELINGEN

1. Erken de traumatische ervaring:

a. Zie de betekenis van de sociaal psychologische schade als een integraal onderdeel van de mkz-crisis, een onderdeel dat evenzeer de aandacht verdient als de inzet om te ruimen. Niet genoeg kan worden benadrukt dat de beste weg naar verwerking ligt in het gesprek over de ervaringen. Juist in de agrarische sector is dit gesprek soms moeilijk te organiseren.

b. Laat de overheid het als haar taak zien de hulpverlening als een vorm van maatschappelijke verantwoordelijkheid aan te sturen. Begeleiding, bijstand en ondersteuning kunnen op voorhand geregeld worden. Wees als overheid zorgvuldig met nieuwe (beleids)activiteiten ten aanzien van de geruimde en toezichtgebieden. Organiseer als Rijksoverheid in goede relatie met de burger, een gezamenlijke vorm van calamiteitenbestrijding.

e. Evalueer als overheid je rol als “rampregisseur”. De manier waarop is ongetwijfeld voor verbetering vatbaar. Het verdient aanbeveling na te gaan waar dat psychologische schade oplevert.

2. Werk het dilemma uit van de actieve hulpverlening:

Het gaat om een groep die niet snel hulp zal vragen en bovendien was er sprake van een ruimtelijke en culturele barrière om tot actieve hulpverlening te komen, zeker in de eerste periode van noodzakelijk isolement. In dit onderzoek is vastgesteld dat de psychologische situatie van de geruimde zodanig was, dat je redelijkerwijs niet kon verwachten dat zij zelf om hulp zouden vragen. Daarvoor waren ze te diep geschokt. En de diepte van een emotionele schok kan verlamvend werken op het vermogen zelf gedragsalternatieven te ontwikkelen. Het verdient derhalve aanbeveling na te gaan welke mogelijkheden er dienen te zijn om in dergelijke situaties actiever hulp te kunnen verlenen.

3. Waardeer sociaal psychologische schade als een argument in toekomstdiscussie en beleid.

Bij een onderwerp als de aanpak van mkz worden discussies sterk op fysiek technische argumenten gevoerd. Door ook de sociaal-psychologische schade zichtbaar te maken in termen van “kosten” kunnen beleidsalternatieven wellicht evenwichtiger tegen elkaar worden afgewogen. Nu blijkt het vaak steken in “emotionele discussie”.

4. Werk nu al een nieuw soort draaiboek uit voor eventuele toekomstige ruiming.

Dit onderzoek legt een duidelijke relatie tussen de sociaal psychologische schade die is aangericht en de manier van ruimen. De wijzen van ruimen en de nasleep verdiepten het trauma. Veel daarvan kan voorkomen worden. Onlangs heeft het min. Van LNV het draaiboek op basis van opgedane ervaringen weer verbeterd, en op basis van een motie van Atsma e.a. wordt ook het handboek communicatie aangepakt. Op basis van dit onderzoek bepleiten wij niettemin de sociaal-psychologische invalshoek verder uit te werken. Zo is het van belang tal van aspecten uit het draaiboek snel te veranderen. Niet voor niets zeggen heel veel respondenten dat het “zo nooit meer mag gaan”. De noodzaak van een nieuw draaiboek is wat ons betreft een van de belangrijke conclusies.

=====

Het volledige onderzoeksrapport (Alterra-rapport 539) kunt u gratis bestellen bij Alterra; Team Communicatie, tel.nr. 0317-477766 of email info@alterra.nl.

=====

MKZ-DOSSIER, **de ene koe is de andere niet...**

Je kunt de mkz-crisis van 2001 op tientallen manieren benaderen. Voor de mensen die de gebeurtenissen nauw volgden zijn er duizenden feiten die allemaal om voorrang strijden om genoemd te worden. Voor de mensen die het van nabij hebben meegemaakt zijn er zo veel eigen emoties die voor het gevoel niet in woorden of beelden weer te geven zijn. Met de documentaire "De ene koe is de andere niet" heeft Josephine Hamming het hele gebeuren vanuit verschillende kanten benaderd.

Met het verhaal van Evert Bredenoord die zijn dierbare koeien in quarantaine houdt en zo met zijn dieren de crisis hoopt te overleven. Zó had het kunnen gaan, maar de regels van de Eurobureaucratie bleken gevoelloos en meedogenloos, met in Nederland een dictatoriaal ambtenaren-apparaat, dat steeds vernietigender eigen Nederlandse regels bedacht. Waarbij de boeren bovendien verraden werden door hun eigen vertegenwoordigende organisatie, het LTO. Een LTO dat zelf grote financiële belangen in de vleessector had en gebaat was bij zo snel mogelijk weer kunnen exporteren.

In dat machtsspel telt het leven van een dier niet. Je krijgt de schade toch vergoed en je kunt toch zo weer ander vee kopen?! Alsof elk dier het zelfde is en onbeperkt vervangbaar.

De documentaire geeft een helder beeld van de verbijstering en hulpeloosheid van mensen die moeten toezien hoe medemensen hun kerngezonde dieren, waar ze soms generaties lang samen mee opgetrokken hebben, komen weghalen en doden. Medemensen, met hun gezichten op de film afgeplakt. Dit soort daden kun je inderdaad alleen anoniem doen.

In de documentaire komen de bekende namen als Smalhout, Niessing, Bok, Barteling en Europarlementariër Verbeek aan het woord, die nogmaals de absurditeit en schande van deze aanpak in heldere bewoordingen weer geven.

De ene koe was de andere niet, maar elke koe had een naam en een eigen geschiedenis. Meer dan wat ook slaagt de documentaire erin om weer te geven wat het voor de mensen en hun dieren zélf betekende, wat hun werd aangedaan.

Het beeld dat blijft hangen is dat noch rationeel noch emotioneel te bevatten valt hoe zoiets in óns land heeft kunnen gebeuren. Als zoiets mogelijk is wordt alles mogelijk. Van deze overheid hoeft niemand meer bescherming te verwachten, voor wat dan ook. Dat gevoel zal zeker in de leeggemoorde gebieden niet gauw verdwijnen.

De film eindigt met een lange rij koeien waarbij een kind, terwijl het beeld langzaam donker wordt, van elke koe de naam noemt. Want inderdaad, de ene koe is de andere niet. Na de film past alleen diepe stilte.

Ik hoop dat heel veel mensen deze documentaire zullen zien. Dat de beleidsmakers, van kamerleden en ministers tot zogenaamd veterinaire deskundigen, en alle uitvoerders, die er geen bezwaar in zagen om op bevel – als overvalploegen uit een eerdere oorlog - een anders dieren te komen doden, door hun echtgenotes en kinderen ter verantwoording zullen worden geroepen. Ik hoop dat er een dag komt, hoe eerder hoe liever, waarop een oordeel geveld zal worden over deze misdaden. Deze documentaire maakt nogmaals schrijnend duidelijk dat de mensen en dieren die dit is aangedaan recht hebben op dat oordeel.

J.W.

Het Engelse onderzoeks- **rapport** **“Lessons Learned”**

Op 22 juli jl. vond in Engeland de presentatie plaats van het officiële onderzoeksrapport "Lessons Learned".

Onder leiding van dr. Iain Anderson is onderzoek gedaan naar de manier waarop de Engelse regering de mkz-crisis in 2001 heeft aangepakt. Eveneens geeft het rapport aanbevelingen over de aanpak wanneer er in de toekomst opnieuw mkz in Engeland zou uitbreken.

In de conclusies van het rapport wordt gesproken over één van de ergste naoorlogse ervaringen van het land.

Volgens het onderzoek reageerde de regering te langzaam nadat de 1e besmettingshaarden van de veeziekte waren ontdekt. Ook hadden de strijdkrachten veel sneller ingezet moeten worden in de zwaarst getroffen gebieden (Devon en Cumbria).

De maatregelen waren volgens de onderzoekers draconisch met geringe inachtneming van de wet en mensenrechten.

Veel boeren waren ervan overtuigd dat hun dieren gezond waren omdat zij strikte voorzorgsmaatregelen hadden getroffen. Hun oprechte overtuiging hierover werd vaak op een onbehoorlijke manier van de hand gewezen. De boeren verklaarden eveneens dat zij de ruiming wel hadden geaccepteerd als er middels een test mkz op hun bedrijf was aangetoond.

De ruiming, maar vooral ook het incorrect reageren en de misdiagnoses hebben veel leed in het leven en het levensonderhoud van boeren veroorzaakt. Er was geen steun voor de slachtpartij.

De Britse regering heeft erkend fouten te hebben gemaakt tijdens de aanpak van de bestrijding van de mkz-crisis in 2001.

Minister Beckett van Landbouw in het Engelse parlement heeft bevestigd dat vaccinatie onderdeel wordt van de regeringsstrategie om de omvang van de veeziekte in de toekomst te beperken.

Tijdens het bezoek van de Europese MKZ-onderzoekscommissie in Zwolle op 23 mei jl. hield **dh. L. Jansen uit Kootwijkerbroek** een betoog. Dhr. Jansen is lid van de Stichting Onderzoek MKZ-crisis Kootwijkerbroek. Deze Stichting doet feitenonderzoek naar de mkz-diagnose die vorig jaar in hun plaats is vastgesteld. Daarnaast geeft zij juridische ondersteuning aan boeren die een bodemprocedure volgen tegen de ruiming en/of tegen de opgelegde kortingen. Een groot succes dat zij hiermee behaalde, was de intrekking van de korting (100%) die boer Van de Berg uit Kootwijkerbroek was opgelegd. Dat Kootwijkerbroek niet rust voordat de waarheid boven tafel komt, kunt u in dit betoog lezen.

Ook het Maatschappelijk Werk heeft haar stem in Zwolle laten horen. Ria Bouwhuis en Woutje Mulder hielden een voordracht, gericht op de psychosociale gevolgen van de mkz-crisis.

Dhr. L. Jansen te Kootwijkerbroek:

Dames en heren,

Allereerst kort een introductie van de organisatie namens wie ik spreek. De stichting Onderzoek MKZ Crisis is een particulier initiatief, gestart door enkele bewoners uit het crisisgebied, mensen die zelf geen veehouder zijn. Mensen die wel zijn geraakt zijn door de enorme gevolgen van de crisis voor de streken die getroffen zijn. Wij konden wat afstand nemen van de grote emotionele en maatschappelijke beroering die de crisis met zich mee bracht. Wij hebben ons vooral geconcentreerd op de veterinaire-technische, de juridische en de bestuurlijke kant van de crisis. En daar werden we niet zo vrolijk van.

Ik wil een aantal onderwerpen voor het voetlicht brengen. Het onderwerp vaccinatie of non-vaccinatie laat ik liggen, ik richt me op:

1. De veterinaire-wetenschappelijke onderbouwing van het beleid t.a.v. ringruiming;
2. De juridische grondslag van het ruimingbeleid;
3. De wijze waarop opsporing en bestrijding van de ziekte plaatsvond – incl. casuïstiek. Daarbij ga ik ook in op de wijze waarop de Nederlandse overheid informatie verschaft heeft of dit heeft nagelaten.

1. De veterinaire-technische onderbouwing van de ringruiming

Qua ringruiming is aanvankelijk 1 km cirkel gehanteerd, later is dat overgegaan naar 2 km. Om de impact daarvan duidelijk te maken een voorbeeld: Als in Kootwijkerbroek de EU richtlijn was gevolgd, zouden maximaal 5 bedrijven zijn geruimd, bij hantering van 1 km cirkel zouden dit 35 bedrijven zijn geweest; nu de 2 km cirkel is gehanteerd waren het 240 bedrijven.

- Opvallend is dat de beleidsformulering rondom de ringruiming en de afstand van de ruimingcirkel niet expliciet vooraf heeft plaatsgevonden; het is niet in documenten terug te vinden. We hebben de stukken die hiervan hadden moeten bestaan opgevraagd op grond van de Wet Openbaarheid Bestuur en nul op het request gekregen.
- De motivatie voor de ringruiming met risico van windverspreiding. Zie werk van Dr. Donaldson dat dit weer ontkracht).
- Ringruiming na vaccinatie gemotiveerd met het risico van ontstaan van carriers. In de literatuur is het ontstaan van carriers alleen te vinden bij Afrikaanse buffels.

Onze **conclusie** hieruit is dat het instrument ringruiming:

- qua beleid op het moment zelf al improviserend is ontwikkeld;
- en achteraf met onjuiste en aanvechtbare argumenten is gemotiveerd;
- waardoor onder de belanghebbenden – lees veehouders en aanverwante sectoren – het gevoel bestaat dat er paniekvoetbal is gespeeld dat achteraf met schijnargumenten wordt gemotiveerd.

2. De juridische grondslag

- De juridische basis voor de MKZ bestrijding is te vinden in de EU richtlijnen 85.511 en 90.423.
- In de Nederlandse wetgeving is richtlijn 85.511 en 90.423 niet consequent geïmplementeerd. In de GWWD en het Besluit verdachte dieren zijn enkele bepalingen opgenomen die verder gaan dan de richtlijn, het zijn juist deze verdergaande bepalingen die zijn aangegrepen als juridische grondslag voor de verdachtverklaring van bedrijven in de Driehoek en in de 2 km cirkel. Voor deze verdergaande bepalingen zijn geen juridische grondslagen te vinden in de EU richtlijnen.
- De richtlijnen leggen een aantal verplichtingen op inzake bedrijven die verdacht worden verklaard, zoals het uitvoeren van een traceringsonderzoek voor een verdacht bedrijf en het onderzoeken van monsters op de aanwezigheid van virus. Aan deze verplichtingen is door de Nederlandse overheid voor de verdachte bedrijven niet voldaan, zo hebben wij vastgesteld op grond van een steekproef van dossiers van verdachte bedrijven. De monsters van deze verdachte bedrijven zijn alleen met een niet-geaccrediteerde methode getest op antilichamen, maar zijn niet getest op de aanwezigheid van virus.

Onze **conclusie** hieruit is dat de juridische grondslag van de ringruiming:

- gebaseerd is op bepalingen in de Nederlandse wetgeving die geen grondslag vinden in de EU richtlijnen; terwijl verplichtingen die de EU richtlijnen opleggen aan de Nederlandse overheid niet zijn nageleefd.

3. De wijze van opsporing en bestrijding van de ziekte

Er moet geen misverstand over bestaan dat wij erkennen dat een besmettelijke virusziekte doeltreffend ingrijpend vereist. Als we kijken naar de opsporing van de ziekte, de wijze van diagnosticeren, de transparantie van de proce-

dures, de juistheid van conclusies, en de zorgvuldigheid van de ruimingen, dan is daar nogal wat op af te dingen.

Zo is er tot op de dag van vandaag veel twijfel over de herkomst van het virus. Was het inderdaad zo dat de seropositive kalveren die via Mayenne zijn gereisd, en op het bedrijf van G. van de Weerd in Oene beland zijn, de ziekte het land in gebracht hebben? Of zijn de schapen die in Oene liepen, de oorzaak? Bij genoemde kalveren zijn alleen antilichamen aangetroffen, tot op heden is niet gecommuniceerd bij welk serotype deze antilichamen behoren. Bovendien is niet gecommuniceerd welke diagnosemethode is gebruikt.

Een van de 26 gevallen is vastgesteld op grond van de aanwezigheid van antilichamen tegen MKZ, terwijl op dat bedrijf geen virus is aangetroffen. Volgens de geldende maatstaven is dat geen grondslag om een bedrijf besmet te verklaren.

Zo is er ook het merkwaardige geval van de ringruiming in Sprang Capelle, waar alle bedrijven in een 1 km cirkel zijn geruimd, terwijl alle laboratoriumtesten negatief uitvielen. Er zijn van de 25 overige, meerdere gevallen waar de ziekte pas uitbrak na de eerste screening. Verschillende veehouders hebben de overtuiging dat de screenings-teams hebben bijgedragen aan de uitbreiding van de ziekte. Een overtuiging die versterkt is door de gebrekkige naleving van de hygiënemaatregelen die bij screening en ruiming werden getroffen. Op grond van steekproeven hebben wij vastgesteld dat de AID in de traceringonderzoeken van de besmette bedrijven systematisch aan deze mogelijke besmettingsbron is voorbij gegaan.

Er zijn ook enkele gevallen bekend dat de ziekte uitbrak bij bedrijven die benedenwinds van een geruimd bedrijf gelegen zijn, waarbij de uitbraak op eerstgenoemd bedrijf na de ruiming van laatstgenoemd bedrijf optrad. Als de ruiming plaatsvindt door doding op het bedrijf, waarbij de kadavers door een kraan in een hoge container worden geworpen, terwijl longinhoud, vocht, en dergelijke ongehinderd kan verstuiven, dan is dat natuurlijk vragen om problemen.

In het geval van de omstreden uitbraak in Kootwijkerbroek zijn er tal van onzorgvuldigheden geconstateerd in de werkwijze het team dat de klinische diagnose deed, het epidemiologisch onderzoek uitvoerde en de laboratoriumtesten deed. De administratieve voorschriften uit het MKZ draaiboek zijn daarbij niet gevolgd. Tot op de dag van vandaag is onbewezen dat het ene monster waarin een kleine hoeveelheid virus zou zijn aangetroffen afkomstig is van het besmet verklaarde bedrijf in Kootwijkerbroek. Inzake dit geval is wel vast komen te staan dat de minister de tweede kamer door een vergissing verkeerde informatie heeft toegespeeld, en dat er overduidelijk en dus onjuiste informatie over de waargenomen klinische verschijnselen en laboratoriumtesten is gerapporteerd aan de EU. De in dit geval gebruikte testen waren niet geaccrediteerd, en deels niet gevalideerd.

Delen van het laboratoriumdossier worden tot op de dag van vandaag achtergehouden en niet openbaar gemaakt, ondanks het feit dat de minister in het parlement hierover toezeggingen heeft gedaan.

Gezien de enorme impact die een ringruiming heeft is het onverteerbaar voor de getroffen veehouders om het gevoel te hebben dat relevante informatie achtergehouden wordt, terwijl vast staat dat op essentiële punten informatie is verdraaid.

Om u nog een gevoel te geven van deze uitbraak enkele cijfers: In dit geval zijn op een bedrijf in totaal ruim 60 monsters genomen, 1 monster is zwak positief bevonden. Het gevolg was de ruiming van 240 bedrijven, ruim 55.000 dieren zijn vanwege deze diagnose gedood. Hiermee was een schadepost gemoeid van ongeveer 20 miljoen euro, die overigens wordt vergoed. De indirecte schade binnen het totale toezichtgebied wordt geraamd op ongeveer 200 miljoen euro, die door het regionale bedrijfsleven moet worden gedragen omdat hier geen vergoeding van overheidswege tegenover staat.

Onze **conclusie** op dit punt is dat tijdens deze crisis sprake is geweest van :

- onzorgvuldige naleving van hygiënevoorschriften en onzorgvuldige ruimingprocedures;
- waardoor de bestrijding kan hebben bijgedragen aan de verspreiding;
- dat relevante informatie is achtergehouden en onjuiste informatie is verstrekt;
- waardoor de geloofwaardigheid van de Nederlandse overheid zwaar onder druk is komen te staan;
- het draagvlak voor echt noodzakelijke maatregelen in de toekomst minimaal zal zijn.

L. Jansen, Kootwijkerbroek,
Stichting Onderzoek MKZ-Crisis Kootwijkerbroek

Redactie: In het najaar zal een boekje verschijnen over de gang van zaken in Kootwijkerbroek tijdens de crisis. De intentie van de Stichting is dit boekje middels de media (t.v.) te presenteren.

=====

Het Maatschappelijk Werk te Nunspeet:

Aan allen die in het kader van het Non-vaccinatiebeleid verantwoordelijkheid dragen. In het bijzonder de tijdelijke onderzoekscommissie van het Europarlement alsmede de Nederlandse overheid.

Geachte geachte dames en heren,

We zijn erg blij, dat u de moeite neemt om naar Nederland te komen om ter plaatse onderzoek te doen, naar de gevolgen van het NON-vaccinatie en Stamping Out- beleid.

Toen wij met een kleine delegatie bij u waren, op 3 april vorig jaar in Straatsburg, en daar duizenden protesthandtekeningen hebben aangeboden via de heer A.J.Maat, hebben we een prachtig beeld gezien voor het gebouw. "Europa een hart". Zorgzaamheid spreekt uit dit kunstwerk. Wij doen een beroep op die zorgzaamheid. Op uw hart.

Het maatschappelijk werk vraagt uw aandacht voor de wisselwerking tussen mens en beleid. Voor de psychosociale gevolgen voor de hele maatschappij.

“Een virusziekte met de dood als medicijn” zo typeert Maarten ‘t Hart het Non-Vaccinatie- en het Stamping-Out-beleid, waartoe 10 jaar geleden is besloten, in verband met handelsbelangen.

Nu 10 jaar later, heeft zich een zoveelste ramp voltrokken, van nationale en internationale omvang. Hoeveel mensen, gezinnen, bedrijven en overheden zijn er sinds 1990 getroffen door het beleid.

Een veterinair probleem werd een crisis met maatschappijbrede gevolgen. Onderwijs en kerken, middenstand en toerisme, gezondheidszorg en juristen, politiediensten en militairen, zij allen zijn er bij betrokken.

Alleen de MKZ heeft al miljarden guldens gekost. Maar vergeet niet de energie, die het mensen kost. Nog steeds! Het dieren - en mensenleed. 265.000 dieren vernietigd!!!! Levende afhankelijke dieren! Behalve het verlies van het levenswerk van generaties werden boeren ook nog gestraft door het kortingenbeleid.

Zowel bij de getroffen en als bij de uitvoerenden zijn er gezondheidsproblemen: lichamelijk en psychisch. Bij jong en oud. Hart- en vaatziekten hebben tot infarcten geleid, met blijvende invaliditeit en zelfs de dood tot gevolg. Herbeleving op onverwachte momenten kan leiden tot gevaarlijke situaties. Het zien van een vrachtwagen met containers, of een grijper.... Posttraumatische stressstoornissen. Het 150 keer trillen van de grond, onder het gewicht van een koe, gaat zelfs de meest evenwichtige persoon niet in de koude kleren zitten. Dat dreunt nog steeds na !!!

Hoe kan Europa dit nog langer verantwoorden?

Wie in den Haag en Brussel op kantoor zit heeft er geen vermoeden van hoe zwaar dit is voor alle betrokkenen. Machteloos wachtend tot al jouw dieren en die van families en burens worden vernietigd. Daarbij in ogenschouw genomen, dat een boerderij dikwijls het erfgoed is van generaties. Het boerenleven, in een agrarisch gebied is een leefgemeenschap waarbij het gaat om wonen, werken, recreëren en opleiding. Isolatie met angst voor het eigen erfgoed en dat van familie en burens is moordend.

Binnenkort worden de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek door Mevrouw van Haften verbonden aan onderzoeksbureau Alterra in Wageningen uitgebracht (zie pag. 2 en 3 in dit bulletin; red.). Wellicht kunnen ook de gevolgen van de varkenspest onderzocht worden?

De kosten voor de hele operatie en de gevolgen, zoals ziekte, behandeling en arbeidsverzuim moeten door de burgers worden opgebracht. Het huidige beleid is ons inziens ONREALISTISCH, ONETHISCH en ONRECHT-VAARDIG.

Wij hopen dat u het met ons eens bent na dit bezoek en alles in het werk stelt om ook anderen hiervan te overtuigen.

Veel wijsheid en kracht toegewenst,

Ria Bouwhuis en Woutje Mulder, Nunspeet

16 juli jl: Brussel: De mkz-ervaringen in Nederland en België

De tijdelijke Europese mkz-onderzoekscommissie kwam 16 juli jl. bij elkaar om de ervaringen in Nederland en België te bespreken. Daarbij waren diverse deskundigen uitgenodigd, waaronder dhr. Brinkhorst. Tijdens zijn speech en bij het beantwoorden van vragen van de commissieleden, merkte Brinkhorst o.a. het volgende op:

“Er is een duidelijke trend ontstaan t.a.v. vaccinatie. Met gebruikmaking van goede vaccins, van bijvoorbeeld Intervet, kan preventief ruimen worden voorkomen. In september zal Akzo Pharma officieel de test voorleggen aan de commissie. Het Markervaccin zal een belangrijk instrument worden, maar die testen moeten absoluut betrouwbaar zijn. De producten van gevaccineerde dieren zullen dan verkocht kunnen worden”.

“Zolang de Europese regels niet anders zijn, is er geen alternatief. Daarom zal het beleid moeten veranderen. Er is geen markt voor geënt vlees, maar langzamerhand is er misschien bij de supermarkten bereidheid geënt vlees te verkopen. Wat geënt vlees uit Argentinië betreft: geen enkele Nederlandse consument eet liever het taaie melkveevlees uit Nederland dan het uitstekende rundvlees uit Argentinië. Ons rundvlees is niet van die kwaliteit, dat wanneer het geënt is, er een toeloop is dat vlees te eten. De keuze van de consument is beslissend”.

Op een vraag van de heer Maat waarom er geen geharmoniseerd systeem m.b.t. de korting bestaat antwoordt Brinkhorst: “Er is geen sprake van ongelijke behandeling. De eigen verantwoordelijkheid van de boer staat voorop. Er was sprake van fysieke bedreiging. Ik heb gekozen voor 100% korting. Alle signalen van fysiek geweld waren niet van dien aard dat onomstotelijk vaststond dat dhr. v.d. Berg (Kootwijkerbroek;red) geweld had gebruikt. Dat betekent niet dat betrokkene zo blank als een lammetje was, nee hij heeft zich wel degelijk verzet”.

Wat betreft de toekomst zegt Brinkhorst: “Het oorspronkelijke vaccinatiebeleid zullen wij niet herinvoeren in Nederland. In bepaalde gevallen zullen wij vaccinatie kunnen uitvoeren als er voor het vlees een markt is. Misschien moeten wij een beleidsmix doorvoeren. In de toekomst moet het ruimen van duizenden dieren worden voorkomen, gelet op een Europees waardensysteem”.

Met dank aan Diet Bredenoord

Colofon:

‘Gebundelde Krachten’ is een 5 à 6 wekelijks verschijnend bulletin voor actie tegen het non-vaccinatiebeleid en het preventief ruimen van gezonde dieren. Het biedt een platform voor groeperingen die zich verzetten tegen de non-vaccinatiepolitiek. Bijdragen kunnen aan de redactie worden gericht.

Redactie:

Marianne van den Engel, Gert Veltkamp.

Redactieadres:

M. van den Engel, Platanenstraat 24,

3785 LE Zwartebroek, 0342-461698

G. Veltkamp, Falklanddreef 19,

3563 AC Utrecht, 06-23629237

E-mailadres redactie: mvde56@compagnet.nl

Een e-mail abonnement is gratis.

